

معرفی اساتید و پژوهشگران حوزه مردم‌شناسی

دکتر امیلیا نرسیسیانسی آمنه‌حسن‌زاده

کارشناس مردم‌شناسی

خاتم دکتر «امیلیا نرسیسیانسی» در سال ۱۳۳۲ در منطقه لاله‌زار تهران دیده به جهان گشود و به گفته خودش در خانه‌ای همجواری خانه دوران کودکی پدرش به دنیا آمد؛ که خانه پدری، هنوز هم به شکل ساختمانی قدیمی، پابرجا و یادآور خاطراتی از گذشته است.

وی دوره ابتدایی را در دبستان «کاخ کودک» گذراند و پس از نقل مکان به محله یوسف‌آباد، جهت دوره سیکل یک، به دبیرستان «مریم» واقع در خیابان «قوام‌السلطنه»، انتقال یافت و با وجود علاقه بسیار به رشته ادبیات، سیکل دوم را در رشته علوم طبیعی سپری کرد. پس از اخذ مدرک دیپلم، جهت ادامه تحصیل به آمریکا عزیمت کرد و در دانشگاه برکلین در رشته «انسان‌شناسی» مشغول به تحصیل شد؛ ولی قبل از اتمام دوره، به دلیل ازدواج، به ایران بازگشت و تحصیل نیمه‌تمام خود را در دانشکده دماوند در ۲ رشته «تاریخ و فرهنگ تطبیقی» (رشته اصلی) و «زبان و ادبیات انگلیسی» (رشته فرعی) به اتمام رساند. در دوره فوق‌لیسانس، در رشته‌های «جامعه‌شناسی تعلیم و تربیت» (دانشگاه سنجری آمریکا) و «جامعه‌شناسی و انسان‌شناسی» (دانشگاه سالفورد انگلیس) به تحصیل پرداخت و مدرک دکتری را نیز در رشته «جامعه‌شناسی تعلیم و تربیت» از دانشگاه سنجری آمریکا اخذ کرده و پس از بازگشت به ایران، از سال ۱۳۵۷ در دانشگاه تهران، تدریس را آغاز نمود و در حال حاضر استادیار و مدیر گروه آموزشی انسان‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی این دانشگاه و مدرس دروسی همچون «انسان‌شناسی تعلیم و تربیت»، «انسان‌شناسی جنسیت»، «زبان‌شناسی»، «نماد و نشانه‌ها»، «مردم شناسی ایران»، «انسان، محیط و زیست»، «روش تحقیق در انسان‌شناسی» و «زبان تخصصی علوم اجتماعی» است.

علاوه بر این، رئیس مطالعات علمی گروه انسان‌شناسی انجمن جامعه‌شناسی ایران و عضو فرهنگستان هنر نیز می‌باشد.

در خصوص حوزه‌های مورد علاقه پژوهشی وی می‌توان به مقوله «نماد و نشانه‌ها»، «زبان‌شناسی با رویکرد مردم‌شناسی» و «انسان‌شناسی جنسیت» اشاره کرد. در زمینه مطالعات فرهنگ عامه، با وجود تدریس «مردم‌شناسی ایران»، فقط در دوران دانشجویی چند مطالعه مانند «مونوگرافی روستای ارمنی نشین فیروی دن (فرسیس)» و «چهارمحال و بختیاری داشته و جمع آوری و ثبت ترانه‌های زنان» و اعتقادات مردم و همچنین خاطرات کهنسالان از جمله کارهای

پژوهشی بوده که در این روستا به انجام رسانده است و آنچنان که خود نیز می‌گوید، اگرچه مطالعات فرهنگ عامه در دوران دانشجویی یکی از دغدغه‌های اصلی‌اش بوده، ولیکن بعد از آن دوران، بیشتر به حوزه‌های دیگر انسان‌شناسی توجه کرده است.

وی در چند سال اخیر، درس «انسان‌شناسی جنسیت» را به‌عنوان یکی از دروس جدید دانشجویان انسان‌شناسی ارائه و تدریس نموده و پس از ماه‌ها مطالعه و تحقیق، کتابی با همین عنوان به چاپ رسانده است. دکتر نرسیسیانسی، وجود این واحد درسی و کتاب را بر مدیون دانشگاه تهران و دانشجویان آن عنوان می‌کند و این عقیده است که نیاز ایجاد این مبحث، در اثر نیاز دانشجویان به این گونه مباحث دانشگاهی است که نهایتاً در غالب درس دانشگاهی، کتاب و مقالات متعددی همچون «شکاف دیجیتال» و جنسیت» و «جنسیت در برداشت قلبی»، «بررسی واژگان اساسی در انسان‌شناسی جنسیت»، «اطلاعات، ارتباطات و جنسیت: یک بررسی موردی»، «اسطوره زن و زیستگاه شهری» و… نمود یافت. علاوه بر این کتاب که در سال ۱۳۸۳ توسط نشر افکار به چاپ رسید، ۲ کتاب دیگر ایشان نیز با عناوین «نو‌زبانگی از دیدگاه علوم‌اجتماعی» و «انسان، فرهنگ و نشانه» زیر چاپ است که در آینده نه‌چندان دور می‌توان آنها را در کتابفروشی‌ها جستجو نمود.

به دنیا آوردن بچه و زایش در بیشتر ادیان و فرهنگ‌ها، بخصوص در جوامع سنتی و روستایی، از چنان اهمیت و جایگاهی برخوردار است که بی‌شک مراسم و اعتقادات گسترده‌ای، چه در زمان بارداری، چه در زمان زایمان و حتی پس از آن را در پی دارد و در هر منطقه‌ای از ایران که پای می‌گذاریم به مراسم و آداب و رسوم متنوعی در خصوص این دوران گذار برمی‌خوریم که همگی در مطالعات فرهنگ عامه حائز اهمیت هستند. از میان تمامی این رسوم، ۲ رسم لول اندازهون یا قرآن اندازهون مردم شیراز و رسم پدی گنجه (هفت شب) آذربایجانیان مورد توجه این نوشتار است.

مراسم‌های قرآن اندازهون شیرازی ها ویدی گنجه آذربایجانیان

جایگاه زایش در فرهنگ عامه مردم ایران

آمنه‌حسن‌زاده

مراسم قرآن اندازهون/لول اندازهون: میان شیرازی‌ها علاوه بر ویارانه و سیمسونی برون که در بیشتر نقاط ایران مرسوم می‌باشد، رسمی وجود دارد که می‌گویند در بسیاری از مناطق و شهرهای استان فارس با کمی تفاوت، امروزه نیز همچنان برگزار می‌شود. هر مادری که منتظر به دنیا آمدن فرزندی است، با این رسم آشنایی دارند و از آن به قرآن اندازهون یا لول اندازهون یاد می‌کند و معمولاً در ۵-۴ ماهگی بارداری، یعنی زمانی که جنین وجود خود را با تکان خوردن در شکم مادر اعلام می‌کند، (به قول شیرازی‌ها وقتی جنین لول‌میندازه) برگزار می‌شود. بدین شکل که خانواده مادر با تهیه گردن آویزی مخصوص از جنس طلا و مزیں به نام خدا، آیه وان یکاد و دیگر آیات خاص قرآنی (به منظور دفع چشم زخم و محافظت از مادر و فرزند) و هدایایی همچون چادررنگی، لباس (ترجیحاً سبزرنگ)، میوه، شیرینی و به همراهی عده‌ای از دوستان و آشنایان به خانه زن باردار می‌روند. این هدایا با تزئین خاصی همراه است. بدین‌شکل که گردنبنده را در سبیدی پر از بادام و شیرینی قرار می‌دهند که پس از آویختن گردنبنده بر گردن مادر، بادام و شیرینی‌ها را در میان میهمانان پخش می‌کند و عده‌ای نیز به تبرک، آن را به خانه می‌برند یا مقداری از آن را به نیت بچه‌دار شدن، به زنی که بچه‌دار نمی‌شود، می‌دهند.

گردن‌آویز طی مراسم ختم انعام، دعا و آرزوی سلامت برای مادر و نوزاد، به گردن‌مادر آویزان می‌شود و وی در تمامی مدت بارداری، زایمان و حتی تا مدت‌ها پس از زایمان نیز آن را به همراه دارد و این گردن‌آویز در میان این مردم، همواره مقدس و حافظ مادر و نوزاد تلقی می‌شود و بودن آن در گردن هر زنی نشان از باردار بودن اوست.

نکته دیگر این‌که، قرآن ترجیحاً توسط فردی مذهبی یا بزرگ‌فامیل که دارای خصایص حسنه باشد، بر گردن مادر آویخته می‌شود. آنان معتقدند اگر فرد صبوری این کار را انجام دهد، کودک نیز این خصلت حسنه را خواهد داشت؛ البته این اعتقاد در مورد کسی که برای اولین بار نوزاد را در گهواره می‌گذارد نیز صدق می‌کند.

وجه تسمیه این رسم به نام لول اندازهون از آن جهت است که در زمان‌های گذشته گردن‌آویزی که برای این کار استفاده می‌شده، به شکل لوله‌ای استوانه‌ای بوده، اما در حال حاضر

شکل‌های دیگری این گردن‌آویز نیز مرسوم است و برخی از اینها به شکل کبچه، کتاب قرآن، یا صندوفچه‌ای به شکل قاب قرآن است که در آن نوشته‌ای از آیات قرآن قرار می‌دهند.

مراسم پدی گنجه (هفت شب) آذربایجانیان

از جمله مراسمی که در هفتمین شب تولد نوزاد در میان آذربایجانیان اجرا می‌شود، مراسم پدی گنجه است؛ البته این رسم نیز مانند بسیاری از رسم‌های دیگر، بیشتر متعلق به گذشته است و امروزه اگر هم برگزار شود کاملاً به شکل نمادین خواهد بود. در خصوص این شب و مراسمی که در آن برگزار می‌شود، دلایل و اعتقاداتی وجود دارد. از جمله این‌که کودک ۶ روز رزمخاطره اول زندگی را به سلامت پشت سر گذاشته و برخی دیگر نیز بر این اعتقادند که چون تنها ماندن زانو و نوزاد در این شب خطرناک است، در کنارشان می‌مانند و آنها را یاری می‌دهند تا این شب را به دور از خطرهای رخصد به شادی و خوشی سپری کنند. علاوه بر آن، به نظر می‌رسد، خوش‌بینی و تقدس عدد ۷ نیز در خصوص انتخاب این روز برای برگزاری این مراسم، بی‌تاثیر نیست.

پدی گنجه در گذشته، این‌گونه شروع می‌شد که نزدیک غروب، دور تا دور رختخواب مادر و نوزاد را با ریسمانی سیاه‌رنگ که از موی بز تهیه می‌شد، حصار می‌کشیدند. این کار و همچنین قرار دادن کاسه سسی، جاقو و ارسین که از همان داذن اول بالای سر مادر قرار می‌دادند، به این دلیل بود که اعتقاد داشتند اگر چنین کنند، مادر و فرزند از شر و تاثیرات سوء جن که معروف‌ترین آن، جن آل است و در اصطلاح محلی به آن آل آزادی می‌گویند، در امان می‌مانند و آن طناب حصاری می‌شود تا جن‌ها، ناراحتی‌ها و بیماری‌ها نتوانند به مادر و فرزند نزدیک شوند. معمولاً در کنار کاسه سسی و جاقو، تکه نانی نیز به یمن برکت و روزی نوزاد، قرار می‌دادند.

کار بعدی، شستشوی نوزاد و پوشاندن لباس تمیز و نو بر تن‌اش بود؛ البته باید گفت معمولاً در این روز نوزاد را غسل مولود نمی‌دادند، زیرا اعتقاد داشتند اگر کودک بدون غسل بماند، هیچ آسیب و بیماری‌ای به او نمی‌رسد و اگر کسی احتمالاً همراه خود، دعا یا پارچه زردرنگ داشته باشد اثر سوء خود را نسبت به نوزاد از دست می‌دهد و کودک مریض نمی‌شود. نوزاد را در جهلمین روز تولد، غسل مولود می‌دادند و معمولاً ناخن‌هایش را نیز در این روز می‌چیندند و رسم بر این بود که دایی بچه با گذاشتن سکه‌ای در کف دست نوزاد، ناخن‌های او را می‌گرفت.

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

زینب

به دنبال این کار، به ابروان و چشمان نوزاد سرمه می‌کشیدند و ۷ سنجاق بر لباس او می‌زدند. این کارها را معمولاً ماما (قابله نوزاد) انجام می‌داد که در زبان محلی به او مامانته می‌گفتند. این شخص از احترام و جایگاه بالایی میان خانواده‌ها برخوردار بود؛ چرا که به مادر کمک می‌کرد نوزاد خود را به دنیا بیاورد و به دلیل تجربه‌ای که در این زمینه داشت، کارهای نوزاد را در روزهای اولیه انجام می‌داد و مراقبت مادر و نوزاد را ۱۰ روز به عهده می‌گرفت. مثلاً ۳ روز، در وعده، غذای مقوی از کره و شکر تهیه می‌کرد و به نوزاد می‌داد و غذای مخصوص کاپی برای مادر می‌پخت و تا روز دهم نیز به صورت تمام‌وقت کنار نوزاد و مادر می‌ماند. معمولاً بعد از ۱۰ روز کاری وی تمام می‌شد و طبق رسم علاوه بر دستمزد، صابون، خلعت و کله‌قند نیز به وی هدیه می‌دادند. در مورد صابون، مردم اعتقاد داشتند اگر صاحب نوزاد به مامانته صابون ندهد، در روز قیامت با دستانی خونین در مقابل صاحب نوزاد ظاهر می‌شود.

احترام مامانته در گذشته به قدری بوده که اختیار پیشنهاد و حتی گاهی انتخاب نام نوزاد را داشت. در این رسم، اقوام نزدیک برای شام دعوت می‌شدند و پس از شام، زن‌ها کنار مادر و نوزاد می‌ماندند و مردها به اتاق دیگری می‌رفتند، چراکه این مراسم، مراسمی زنانه بوده و مردها در آن شرکت چندانی نداشتند. برای مراسم پس از شام، همسایگان و اقوام دیگر، به منظور تبریک گفتن و شرکت در جشن به خانه آنها می‌آمدند. هرکس در آن روز خوراکی‌ای با خود به همراه می‌آورد و هدیه اصلی را روز دهم که مصادف با حمام بردن، غسل دادن مادر و گاهی نامگذاری نوزاد بود، می‌دادند.

در این شب، معمولاً از غروب به بعد، نوزاد را روی زمین نمی‌گذاشتند و او را در آغوش داشتند. هریک از افراد حاضر در مجلس و بخصوص مامانته کودک را در آغوش می‌گرفتند، وی او را می‌بوسیدند و برایش آرزوی سلامت و خوشبختی می‌کردند. در این مراسم، خوراکی‌هایی که مهمانان با خود می‌آوردند به همراه تغذیاتی که صاحبخانه، خود تهیه می‌کرد با هم مخلوط کرده و همراه شیرینی، میوه و چای از میهمانان پذیرایی می‌کردند. (این تغذیات معمولاً عبارت بودند از گندم، بزرگ و نخود پوداده، کشمش و توت و…)
آخر شب، مراسم به پایان می‌رسید و میهمانان به خانه‌شان بازمی‌گشتند و فقط مادر بزرگ‌ها و مامانته شب را با مادر و نوزادش سپری می‌کردند و بدین شکل هفتمین شب تولد نوزاد با همراهی دوستان و اقوام، به خوشی سپری می‌شد.

کودکان و کتاب‌های مناسب از دفاع مقدس

در سراسر این آثار و بویژه وقتی قرار می‌شود راجع به شهدا نوشته شود، چنان موجودات آسمانی و دست نیافتنی خلق می‌شود که امثال من هم که دوران دفاع مقدس را تا اندازه‌ای درک کرده‌ایم؛ با این آثار نمی‌توانیم همذات‌پنداری کنیم، چه رسد به نسلی که سال‌ها پس از این دفاع جاتانه پا به عرصه زندگی گذاشته‌اند.

در تمامی این آثار شهدا بلااستثناء از کودکی نماز یومیه و مستحبی را کامل به جام می‌آورده‌اند، پول توجیبی‌شان را خرج کتاب‌های مذهبی می‌کرده‌اند، پاتوقشان مسجد و حسینیه بوده و هیچکدام اهل شیطنت و بازی نبوده‌اند و جلوی بزرگتر هم پایشان را دراز نمی‌کرده‌اند. خواننده می‌گوید که اینها دیگه کی بوده‌اند؟ من که نمی‌توانم مانند آنها باشم. پس همه‌اش افسانه است و بعد تمام زحمات دود هدر می‌رود.

در کودکی فیلمی از تلویزیون پخش شد به نام «ادیسون جوان» که درباره کودکی و نوجوانی ادیسون بود. نویسنده و کارگردان چنان شخصیت شیرینی از این مخترع ساخته بودند که من عاشق این شخصیت شدم و هنوز که هنوز است طعم شیرین دیدن این فیلم را مزمره می‌کنم.

اگر بخواهیم فرهنگ شهادت، ایثار و مقاومت باقی بماند

باید به شکل درست و حرفه‌ای عمل کنیم و برای نسل کودک و نوجوان سرمایه‌گذاری کنیم؛ آن هم نه برای کوتاه مدت که برای دراز مدت. آباد کردن یک زمین بایر وقت، تلاش و انرژی و سرمایه‌گذاری درست می‌خواهد. آیا مسولان فرهنگی می‌خواهند این امید را در دل ما زنده کنند که شاید یک کار اصولی و درست باشیم؟

*** نویسنده آثار طنز در حوزه ادبیات نوجوانان**

بازار کتاب

کتاب‌های دیجیتال در راهند اما نترسید

امروزه ورود به دنیای دیجیتال دغدغه بیشتر اهالی کتاب (اعم از ناشر، نویسنده یا خواننده) است و همه البته امیدوارند گرفتاری‌هایی که موسیقی با دیجیتالی شدن دچار آن شد، گریبان کتاب را نگیرد. امروزه کتاب دیجیتال کاملاً به وجود نیامده است؛ اما توسعه آن نیز ناپذیر به نظر می‌رسد. تحقیق اخیری که به درخواست وزیر فرهنگ و ارتباطات (فرانسه) اخیر در باب کتاب دیجیتال به انجام رسید، به پرسش‌هایی می‌پرداخت که مساله ورود کتاب به دنیای دیجیتال در اذهان ایجاد کرده بود. نتیجه‌ای که از این پژوهش حاصل شد، به این قرار بود: دنیای نشر هنوز به سپهر دیجیتال پای نگذاشته است، درست به خلاف صنایع فرهنگی دیگر (بویژه موسیقی). این تاخیر البته ممکن است فوایدی هم در برداشته باشد؛ هر چند موانع متعددی بر سر راه محقق شدن آن قرار گرفته است. نخستین فایده شاید آن باشد که نسل کتاب چاپی منقرض نخواهد شد. دیگر آن که کتاب جدید دیجیتال (اعم از علمی، فنی یا ادبی) بتواند هویتی خاص خود داشته باشد، طوری که با دیگر تولیدات آنلاین (برخط) اشتباه نشود. ارتقای جذابیت‌های کالای عرضه شده، دفاع از حقوق فکری که باید مهم‌ترین مساله باشد، اندیشیدن ساز و کاری که صاحبان حقوق براساس آن قادر باشند در تعیین قیمت محصول نقش اصلی را داشته باشند و سیاستگذاری فعال برای نهادهای ارتباطی ذی‌ربط مواردی بود که در گزارش توصیه شده بود. بسیاری از افراد ناشناس همچنان بر سر راه کتاب‌های دیجیتال سنگ‌اندازی می‌کنند. دشواری‌های فراوانی بر سر راه این نوع کتاب‌ها وجود دارد. معاهده‌های غیرمادی کردن کتاب، ابزارهای تکنولوژیک (هنوز هیچ نرم‌افزار مطالعه دیجیتال که مورد پشتیبانی شرکت‌های بزرگ باشد طراحی نشده است)، الگوهای اقتصادی، هماهنگی و انسجام میان فعالان این عرصه (کاربران، صاحبان حقوق اهالی فناوری) برخی از موانع پیش‌روست.

نکته دیگری که باید به آن توجه کنیم مساله مورد استفاده است، یعنی این که دیجیتالی شدن کتاب چه استفاده‌ای دارد. گاه رفتن به سوی دیجیتالی شدن طبیعی است، مثل فرهنگ لغت‌ها یا دانشنامه‌ها، اما مواردی نیز هست که مشکوک به نظر می‌رسد و افراد را دچار تردید می‌کند. به عنوان مثال، درخصوص آثار منتشر شده در حوزه ادبیات، مقالات یا کتاب‌های هنری، رفتن به سوی دیجیتالی‌شدن ضرورتاً مناسب به نظر نمی‌رسد.

موقبت برخی اقدامات از جمله کاری که کتابخانه ملی فرانسه با همراهی گالیکا انجام داد و هیچ منافاتی با مطالعه سنتی بر روی کاغذ نداشت، باید از دلهره‌ها بکاهد؛ دلهره‌هایی که طرح‌های حرصیانه گوگل پرینت در حوزه کتابخانه‌های دیجیتال به دل‌ها افکنده بود. گزارشی که از آن سخن گفتیم، شایسته توجه جدی است؛ هر چند بر روی کاغذ نوشته شده بود!

و در پایان برای اطلاع خوانندگان باید‌گویم در ژاپن بازار کتاب دیجیتال پیش از همه جای دنیا توسعه‌یافته است. کتاب‌های دیجیتال در این کشور ۳ درصد بازار نشر را در اختیار دارند و طی ۱۰سال آینده این مقدار به ۱۰درصد خواهد رسید. نکته جالب توجه آن‌است که نیمی از ۱۰کتاب پرفروش کاغذی این کشور در سال ۲۰۰۷ ابتدا به صورت پاورقی دیجیتال برای تلفن‌های همراه منتشر شده بود.

منبع: تله رام/۳ ژوئیه ۲۰۰۸
مترجم: احمد پرهیزی

معرفی کتاب

قوانین طلایی کار تیمی

کتاب «قوانین طلایی کار تیمی ۱۷ قانون بسیار مهم» نوشته جان سی ماکسول با ترجمه داوود نعمت‌اللهی منتشر شد.

این کتاب که ۳۰۴ صفحه دارد، به مباحثی چون اهمیت، دیدگاه کلی، جایگاه مناسب و کوه اورست در قالب قانون‌های هفده‌گانه کار تیمی پرداخته است.

کتاب «قوانین طلایی کار تیمی ۱۷ قانون بسیار مهم» را نشر معیار علم در شمارگان ۳ هزار نسخه و قیمت ۳۵۰ تومان به بازار نشر عرضه کرده است.

شاخه آفتاب

مجموعه شعر دفاع مقدسی «شاخه آفتاب» سروده رحیم زریان منتشر شد.

این کتاب که از ۳۰ بخش غزل، رباعی و دوبیتی و نو سروده‌ها تشکیل شده است، ۶۲ قطعه شعر از زریان را شامل می‌شود.

غزل‌های کلید آسمان، داغ تازہ، شاخه آفتاب، خورشید

پنهان، خورشید خاور، مثل شمع، بهاران، بسیجی و آتش ملامت شعرهای بخش اول از این کتاب را در برمی‌گیرد.

در بخش رباعی و دوبیتی ۳۱ قطعه شعر و در بخش نو سروده‌ها نیز ۱۷ قطعه شعر گنجانده شده است.

در شعری با عنوان آتش ملامت شاعر چنین سروده است:
سال‌ها نان صداقت خورده‌ام/گر چه آتش از ملامت خورده‌ام/ صبر ایوبی به من آموختند/لقمه‌ای نان از کرامت خورده‌ام/صد زبان آتش‌فشان دارد دلم / شعله از نهر قیامت خورده‌ام / از میدان طریق همت /باده از جام شهادت خورده‌ام.

مجموعه شعر شاخه آفتاب را انتشارات هنر رسانه اردبیهشت با حمایت بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس با شمارگان ۳ هزار نسخه و قیمت ۱۲۰۰ تومان به بازار نشر عرضه کرده است.